

**"OM MAN INTE STÅR UT MED
ATT FOLK DRIVER MED EN
DÅ PASSAR MAN INTE IN"**

***Skämtsamma språkpraktiker
och genusprocesser på
fordons- och
transportprogrammet***

**Katarina Kärnebro
Pedagogiska institutionen**

UMEÅ UNIVERSITET

DE FLESTA YRKESPROGRAM HAR SKEV KÖNSFÖRDELNING

- 2018/2019 var det 60 procent pojkar respektive 40 procent flickor på yrkesprogram
- Statistiska uppgifter visar att eleverna fortsätter reproducera könstypiska utbildningsval och att en majoritet av de gymnasiala yrkesprogrammen har en extremt skev könsfördelning.

Program med pojk-/mansdominans

- VVS- och fastighetsprogrammet (97,3 procent),
- El- och energiprogrammet (96,6 procent),
- Bygg- och anläggningsprogrammet (91,0 procent),
- Industritekniska programmet (88,6 procent)
- Fordon- och transportprogrammet (82,7 procent).

UNDERSÖKNINGENS FOKUS

- Vad som kännetecknar språkpraktiker på fordonsprogrammet
- Vad språkpraktikerna fyller för funktioner
- Vad eleverna själva tycker om språkpraktikerna
- Vad språkpraktikerna har för effekter på elevernas handlingsutrymme i skolan

STEREOTYPA FÖRESTÄLLNINGAR SOM SPRÅKLIGA RESURSER

UMEÅ UNIVERSITET

TEORIN OM PRAKTIKGEMENSKAPER

- Lärande sker hela tiden
- I grupp utvecklas gemensamma sätt: *handlingsmönster, språkbruk, regler, förhållningssätt*
- I grupp utvecklas en hierarki: *kärnmedlemmar, perifera medlemmar*
- Individens handlingsutrymme avgörs av detta

(Wenger 1998; Eckert & McConnell-Ginet 2003)

UNDERSÖKNINGEN

- Studerade 4 klasser på FP
- Följde vardera klass i 3-5 veckor
- Observerade, spelade in samtal , intervjuade elever i grupp och enskilt
- *Etnografiskt orienterad samtalsanalys* (inspirerat av Evaldsson, Goodwin 2006)

= Språkpraktikerna kännetecknades av att vara *direkta, konfronterande och skämtsamma*

Läraren: Men till slut så kommer en dag när man faktiskt halkar på steget och så faller man i backen och bryter en axel eller arm eller nånting.

David: Du kan ju bryta huvudet så att du dör också.
((alla utom David skrattar))

Läraren: Bryta huvudet i värsta fall ja ((skrattar))

Fredrik: Bryta huvudet. Dumfan!

David: BRYT NACKEN DÅ! Tjockskallar!=

Fredrik: =Vadå tjockskalle? Du är tjockskalle!=

Läraren: =Vi förstår [precis vad han menar-

Patrik: [Är du helt bombad i huvudet?

Läraren: - men vissa väljer att inte förstå.

Fredrik: Kan man bryta snoppen också eller?

((Erik och Patrik skrattar))

David: Det kan man.

Erik: Gör det då! Gör det då!

((skratt))

((Läraren överröstar skratten genom att gå vidare i lektionen.))

Andreas:

Ja, det är ju som de andra säger alltså. Det är ju olika, när man är hemma pratar man på ett sätt, när man är typ skolmässig pratar man annorlunda. Men det är ju ingenting jag tänker på, utan det sker automatiskt utan att man tänker på det.

Annelie:

Ja, men det blir ju som han sa, att man svär väl inte lika mycket eller använder lika grovt språk eller vad man ska säga när man är hemma. Men det händer lättare när man är på skolan eftersom det förekommer så mycket och (.) ja, man ser det inte som konstigt här eftersom det förekommer.

Läraren: SIMON! Nu är det din tur (.) att prata. Vad känner du till om Don Quijote?
 Simon: "Att han var ju en idealist och en drömmare". ((läser med monoton röst ur texthäftet))

Läraren: Okej! Nån fler?
 Pontus: Jävla klämmigt! ((till Simon))((Skrattar)) ((Klassen skrattar))
 Jesper: Han var cool.
 Läraren: Han var cool-
 Pontus: Cool?
 Läraren: [Nja:
 Pontus: [>Fjollig!<
 Anders: >Han var snygg!<=
 Simon: =>Han var fransk!< ((skrattar))
 Anders: >Han var charmig!<
 Läraren: Nja. Han var spansk.=
 Simon: =>Fransk.< [Annars måste jag ha fått fel ((skrattar))uppgift här för jag minns att han var fransk.

Läraren: [Han-
 Läraren: Vad hände nu? ((om att datorn går i viloläge och skärmen släcks))
 Pontus: Jag minns det som det var igår. ((skrattar))
 ((klassen skrattar))

Simon: Spansk-fransk (.) menar [jag.
 Läraren: [Han (.) han levde efter franska ideal.
 Simon: Vadå? Att han skulle ha (.) inte raka sig under armarna ((skrattar))((klassen skrattar))

Anders: Ja. Man kan säga dumma saker till varann men man blir inte ledsen. För man vet som att det är på skoj ändå.

Pontus: Om man säger ”helvete så dum du är”. Det är ju mest att man brukar skratta åt det.

Annelie:

Jag tror det beror på, jamen linjen, just att det är fordon.

Det är alltså, det känns som om fordonsfolket är mindre brydd över, jamen hur man typ klädstil och språk och allt sånt där. Man är bara mindre brydd och då blir det ju lättare grövre språk tror jag också jämfört med, jamen typ (namn på annan skola) eller nånting då är det som bara..

Jamen dom har lite mera klass eller vad man ska säga i hur dom klär och pratar och (.) Ja. Sånt där.

- Måste kunna utstå drift och skämt, ta skämten på rätt sätt
- Homofobiska skämt vanliga
- Sexism förekom, även flickorna deltog
- Skämtandet bidrog till att sexism och homofobi inte ifrågasattes

- Flickorna kände sig fria men sågs inte som kärnmedlemmar
- Pojkar i periferin kände sig mest begränsade

SLUTSATSER

- Konfronterande, direkta och skämtsamma språkpraktiker var kännetecknande.
- Språkpraktikerna hade tydliga kopplingar till maskulinitet.
- Pojkarna och flickorna hade olika förklaringsmodeller till språkpraktikerna.
- Flickorna bidrog till att vidmakthålla en traditionell könsordning.
- Skämtandet gjorde att uttryck för makt doldes. Kärnmedlemmar reglerade perifera medlemmars handlingsutrymme med hjälp av språkpraktikerna.
- I alla analyser framträder heterosexualitet som det normala. Detta var mer begränsande för pojkarna än flickorna.

HUR KAN MAN FÖRÄNDRA?

Problem på olika nivåer:

- Samhällets heterosexuella norm
- Skolans sorteringsmekanism
- Kategoriseringarnas, föreställningarnas och förväntningarnas makt

Medvetenhet, kunskap och verktyg behövs!

Yrkeslärarna är nyckelpersoner!

TACK!

Katarina.karnebro@umu.se

UMEÅ UNIVERSITET

LITTERATUR:

Cameron, Deborah (2005) “Language, gender and sexuality: current issues and new directions”. I: *Applied Linguistics*, 26 (4), 485–502.

Eckert, Penelope & McConnell-Ginet, Sally (2003) *Language and Gender*. Cambridge: University Press.

Edlund, Ann-Catrine & Ersson, Eva & Milles, Karin (2007) *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Kärnebro, Katarina (2013) *Plugga sten hårt eller vara rolig? Normer om språk, kön och skolarbete i identitetsskapandet språkpraktiker på fordonsprogrammet*. Umeå: Umeå universitet.

Wenger, Etienne (1998) *Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

